

**Trygghet och studiero
i Stockholms stads
skolor**
November 2022

[stockholm.se](https://www.stockholm.se)

Sammanfattning

Utbildningsförvaltningen har i uppdrag att ta fram en årlig rapport om trygghet och studiero i stadens skolor. Den rapport som tas fram under hösten 2022 tar sin utgångspunkt i den elevundersökning som genomförts på grund- och grundsärskolor samt gymnasie- och gymnasiesärskolor under våren 2022.

Fokus för årets rapport är hur skolor följer upp elevernas trygghet och studiero inom grundsärskolan och gymnasiesärskolan. Syftet är att ta reda på hur skolorna använder elevundersökningen och hur de upplever den som verktyg för att mäta elevers upplevelse av trygghet och studiero.

Rapporten visar att eleverna behöver mycket stöd i att besvara enkäten. Detta involverar träning i förväg av både frågor och bildstöd. Dock är både de grundsärskolor och gymnasiesärskolor som intervjuats positiva till att använda enkätundersökningar som ett sätt att fånga elevernas upplevelser av trygghet och studiero. Generellt används resultaten från elevundersökningen som ett verktyg i skolornas systematiska kvalitetsarbete, där skolorna kan följa sin egen utveckling över tid.

Eftersom såväl grundsärskolorna som gymnasiesärskolorna har så olika elevunderlag är det problematiskt att jämföra resultat mellan olika skolor och att analysera resultaten på stadsövergripande nivå. Därmed bör elevundersökningen främst ses som ett verktyg för grundsärskolan och gymnasiesärskolan i skolans eget systematiska kvalitetsarbete, snarare än ett sätt för utbildningsförvaltningen att aggregerat följa upp trygghet och studiero i dessa verksamheter.

Rapporten identifierar följande för det fortsatta kvalitetsarbetet:

Vissa formuleringar och ord i elevundersökningen är svåra att tolka för eleverna och bör därmed ses över. Förvaltningen avser att inleda ett arbete för att se över enkäten för grundsärskolan och gymnasiesärskolan inför elevundersökningen år 2024.

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning.....	5
Elevundersökningen	6
<i>Enkätutformningen har genomgått förändringar inom särskolan.....</i>	<i>6</i>
<i>Metodförändringen påverkar jämförbarheten över tid och mellan skolor ...</i>	<i>6</i>
Resultaten från elevundersökningen	7
<i>Elevers upplevelse av trygghet.....</i>	<i>7</i>
<i>Elevers upplevelse av studiero.....</i>	<i>8</i>
Skolornas bild av elevundersökningen	9
<i>Nedan följer en beskrivning av hur såväl grundsär- som gymnasiesärskolorna ser på sina resultat i elevundersökningen, samt hur den används i deras verksamheter. Här presenteras även skolornas synpunkter och förslag till förändringar av elevundersökningen. ....</i>	<i>9</i>
<i>Tolkningen av enkätresultaten.....</i>	<i>9</i>
<i>Stöd i att besvara enkäten är viktigt .....</i>	<i>9</i>
<i>Processen kring elevundersökningen.....</i>	<i>10</i>
<i>Andra sätt att fånga upp trygghet och studiero.....</i>	<i>10</i>
<i>Synpunkter på elevundersökningen .....</i>	<i>11</i>
Slutsats.....	12

Inledning

Utbildningsförvaltningen har i uppdrag att ta fram en årlig rapport om trygghet och studiero i stadens skolor. Den rapport som tas fram under hösten 2022 tar sin utgångspunkt i den elevundersökning som genomförts på grund- och grundsärskolor samt gymnasie- och gymnasiesärskolor under våren 2022.

Fokus för årets rapport är hur skolor följer upp elevernas trygghet och studiero inom grundsärskolan och gymnasiesärskolan. Syftet är att ta reda på hur skolorna använder elevundersökningen och om de tycker att den fungerar som verktyg för att mäta elevers upplevelse av trygghet och studiero.

För att få en bild av hur skolorna ser på elevundersökningen och hur den används i deras verksamheter, valdes två grundsärskolor och två gymnasiesärskolor ut för fördjupade intervjuer. Skolorna är bland annat utvalda utifrån storlek och svarsfrekvens på elevundersökningen. De har också olika typer av elevunderlag. Intervjuerna genomfördes med rektorer, biträdande rektorer och vissa fall lärare.

Rapporten inleds med en presentation av elevundersökningen och årets resultat kring trygghet och studiero i grundsärskolan och gymnasiesärskolan. Sedan följer en beskrivning av skolornas upplevelser av elevundersökningen och hur den används i deras verksamheter. Rapporten avslutas med en slutsats utifrån det som framkommit i elevundersökningen och vid intervjuerna.

Elevundersökningen

Varje år svarar elever i grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan i Stockholm stad på en enkät om hur de upplever sin skola.

Enkätutformningen har genomgått förändringar inom sarskolan

Från och med år 2021 erbjuds elever i årskurs 1–9 i grundsärskolan att svara på enkäten själva i skolan¹. Fram tills år 2020 besvarades enkäten för årskurs 1–6 av vårdnadshavare tillsammans med sina barn. Numera svarar eleverna i årskurs 1–6 och deras vårdnadshavare på enkäten var för sig.

Fram tills år 2020 svarade elever i årskurs 7–9 i grundsärskolan på samma enkät som elever i grundskolan, vilket innebar svarsalternativ enligt en femgradig skala. Under 2021 togs den femgradiga skalan bort för grundsärskolans elever och i stället infördes svarsalternativen Ja, Ibland och Nej. Dessutom infördes bild och ljudstöd.

Elever i samtliga årskurser på gymnasiesärskolan får svara själva på enkäten i skolan. Denna enkät har samma svarsalternativ som grundsärskolan (Ja, Ibland, Nej). Även dessa elever kan välja på om de önskar besvara frågorna med hjälp av skriven text, bildstöd eller uppläsning av frågorna. Det görs en uppdelning av frågor beroende på om eleverna läser på ett nationellt eller individuellt program. Under år 2021 genomfördes inte enkäten för eleverna i gymnasiesärskolan, utifrån pandemin².

Metodförändringen påverkar jämförbarheten över tid och mellan skolor

Utifrån metodförändringen av enkäten år 2021 för grundsärskolan, bör resultaten över tid tolkas med stor försiktighet. Av denna anledning redovisas enbart resultaten för år 2021–2022 i den här rapporten. Förändringen av svarsalternativen som beskrivs ovan, gör det nämligen svårt att jämföra resultaten för åren innan 2021. Från och med år 2021 görs även en tydlig åtskillnad i vem som svarar: vårdnadshavare eller elev.

---

¹ År 2021 erbjöds även elever i förskoleklass att svara på enkäten själva på vissa av de skolor som har grundsärskola.

² Utbildningsförvaltningen och stadsledningskontoret tog beslut om att inte genomföra elevundersökningen under år 2021, utifrån att den tidigare elevundersökningen för 2020 hade flyttats fram på grund av pandemin.

Även förändringar mellan år 2021 och 2022 är svåra att analysera på övergripande nivå, eftersom det inte var exakt samma grundskolor som deltog i enkäten år 2021 och 2022. Det är inte heller samma typ av elevgrupper som besvarat enkäten under 2021 och 2022. Exempelvis har årskurs 4–9 svarat under 2022 på en viss skola, vilket är svårt att jämföra med årskurs 7–9 som svarade på samma skola under 2021. Elevgrupperna som deltagit är dessutom små till antalet och förändringar mellan åren i antalet svarande kan få stort utslag på andelen positiva/negativa svar.

Utöver detta, är det svårt att jämföra enkätresultaten mellan olika grundskolor och gymnasieskolor. Det finns nämligen stora skillnader i de elevgrupper som besvarar enkäten utifrån vilken behovsgrupp de tillhör. På vissa skolor tillhör majoriteten av eleverna behovsgrupp 4, medan andra skolor tar emot elever där majoriteten tillhör behovsgrupp 1 eller 2³.

Resultaten från elevundersökningen

Nedan redovisas resultatet från elevundersökningen avgränsat till de frågor som handlar om trygghet och studiero för grundskolan och gymnasieskolan. Eftersom fokus är hur skolorna fångar upp elevernas upplevelser av trygghet och studiero, kommer inte vårdnadshavarnas svar att redovisas i denna rapport.

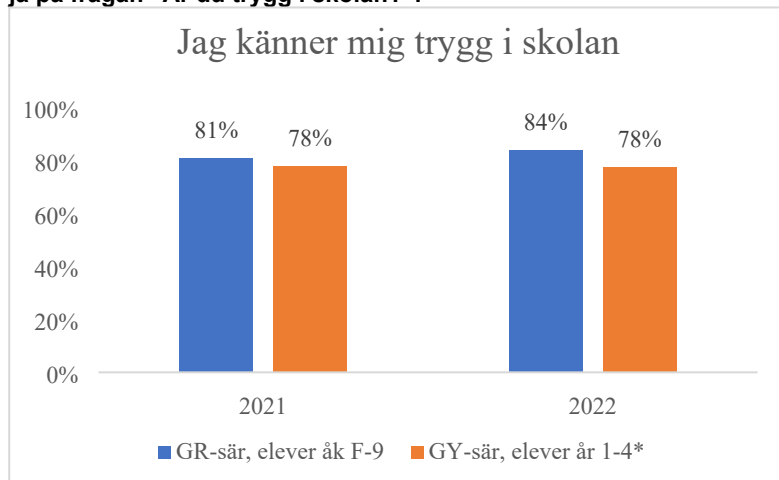
Elevers upplevelse av trygghet

Enligt årets undersökning svarar 84 procent av eleverna i grundskolan ja på frågan ”Är du trygg i skolan?”. Det har alltså inte skett någon stor förändring för grundskolan om man jämför med resultaten för 2021. Motsvarande andel bland eleverna i gymnasieskolan är 78 procent, vilket är samma enkätresultat som under 2020 (år 2021 genomfördes ingen undersökning).

---

³ Behovsgrupp 4 består av elever med mycket stora funktionsnedsättningar. Behovsgrupp 1 består av elever med lindrig intellektuell funktionsnedsättning.

Diagram 1. Andel elever i grundskola- och gymnasieskolan som svarar ja på frågan "Är du trygg i skolan?"

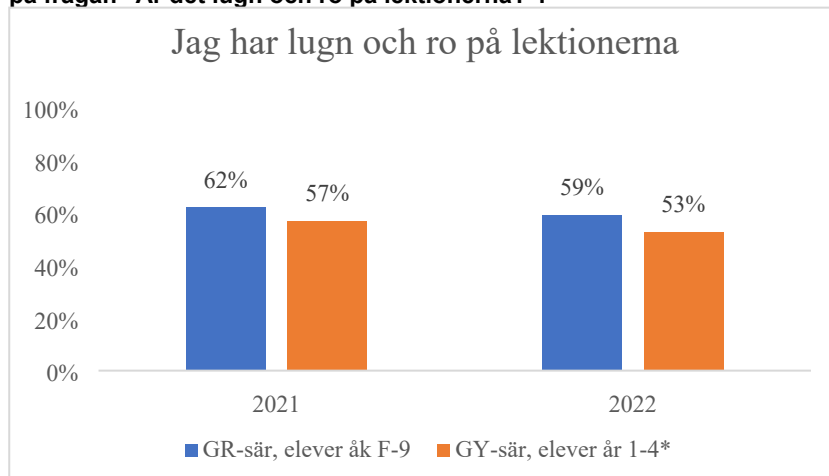

*GY-sär: resultatet är för 2020. Ingen undersökning genomfördes 2021.

Elevers upplevelse av studiero

Bland eleverna i grundskolan är det enligt årets enkät 59 procent som svarar att de har lugn och ro på lektionerna. I gymnasieskolan motsvarar den andelen 53 procent. Inte heller för detta område har det skett några stora förändringar jämfört med föregående år för grundskolan. Gymnasieskolan har minskat något när man jämför med resultatet för år 2020.

Diagram 2. Andel elever i grundskola- och gymnasieskolan som svarar ja på frågan "Är det lugn och ro på lektionerna?"

*GY-sär: Resultat är för 2020, ingen undersökning genomfördes 2021.

Skolornas bild av elevundersökningen

Nedan följer en beskrivning av hur såväl grundsär- som gymnasiesärskolorna ser på sina resultat i elevundersökningen, samt hur den används i deras verksamheter. Här presenteras även skolornas synpunkter och förslag till förändringar av elevundersökningen.

Tolkningen av enkätresultaten

Generellt känner skolorna igen sig i sina enkätresultat från elevundersökningen och menar att den bekräftar bilden från deras egna enkätundersökningar och hur de uppfattar elevgruppen. En skola berättar att man har för trånga lokaler, vilket gjort det svårt att skapa grupprum och tysta rum. Skolan bedömer att detta har påverkat studieron negativt när man haft elever med utåtagerande beteenden, vilket man kan se i enkätresultaten. När det gäller frågan om lugn och ro på lektionerna är det samtidigt – som en skola påpekar – viktigt att understryka att detta begrepp kan betyda olika saker för olika elever. Vissa vill ha lugnt och tyst omkring sig medan andra trivs med liv och rörelse i klassrummet.

En annan skola uttrycker förvåning över sina sjunkande enkätresultat kring trygghet, eftersom man upplever att de flesta elever trivs och känner sig trygga. Skolans analys är att spåren från pandemin – med hög sjukfrånvaro hos personalen – påverkat trygghet och studieron negativt då man behöver ha en hög personalitet för att möta elevernas behov.

I intervjuerna framkommer att det är viktigt att tänka på att enkätresultaten ger en ögonblicksbild, vilket gör att eleverna svarar beroende på vad de precis upplevt. Det kan räcka med att tre elever kommer sent för att någon i gruppen ska tappa motivationen och tycka att skolan inte är bra.

Nästan samtliga skolor menar att det inte är möjligt – eller meningsfullt – att jämföra olika grundsärskolor eller gymnasiesärskolor med varandra. Det råder för stora skillnader mellan skolor utifrån elevsammansättning. Av samma anledning är det svårt att dra långtgående slutsatser av enkätundersökningen på stadsövergripande nivå. Därmed tittar skolorna främst på sina egna resultat och jämför med tidigare år.

Stöd i att besvara enkäten är viktigt

På samtliga skolor får eleverna hjälp av en lärare eller assistent för att svara på enkäten. En skola ser till att använda samma person för samtliga elever som ska besvara enkäten, eftersom eleverna annars

kan styras av olika personers tonlägen när de läser upp enkätfrågorna. Samma skola förklarar också att det är nödvändigt att träna eleverna i att besvara enkäten, så att de blir bekanta med frågor och bildstöd. Här är det viktigt att skolan får ta del av enkäten i god tid innan den ska besvaras, så att eleverna hinner träna på den.

Samtidigt som skolorna bedömer att det är nödvändigt att eleverna får stöd och förberedelser i att besvara enkäten, kan det finnas en risk med att den person som hjälper eleverna blir styrande i hur eleverna svarar. Det kan alltså vara en svår avvägning i att ge eleverna tillräckligt med stöd för att förstå och besvara enkäten utan att samtidigt påverka deras svar.

Processen kring elevundersökningen

Generellt används resultaten från elevundersökningen som ett verktyg i skolornas systematiska kvalitetsarbete. Samtliga skolor går igenom och analyserar enkäten tillsammans med personalen på skolan. Där tittar man på styrkor och utvecklingsområden, och jämför med andra enkätundersökningar som görs på skolan. De flesta skolorna återkopplar även resultaten från enkätundersökningarna till eleverna, antingen genom skolråd eller genom att läraren diskuterar tillsammans med sin klass. Utifrån analys och dialog med eleverna vidtas sedan åtgärder. Två skolor återkopplar även resultaten och de planerade åtgärderna till elevernas vårdnadshavare.

Andra sätt att fånga upp trygghet och studiero

Samtliga skolor har regelbundna samtal kring både trygghet och studiero på klassråd och skolråd, men beskriver också att det dagliga samtalet med eleverna är centralt. Generellt är eleverna bra på att säga till, eller ge annan typ av respons på när något inte fungerar i verksamheten. En skola beskriver det som att elevassistenterna är elevernas förlängda arm och att de gör ständiga anpassningar för att underlätta. Om en elev inte vågar gå till bildsalen – då kommer läraren till eleven i stället. Vissa elever kan äta tillsammans med övriga elever i grundskolan – andra behöver mindre rum. En elev trivs bäst med att äta på en särskild plats och då får han göra det. En skola beskriver att tryggheten för eleverna ökade när man låste dörrarna mellan gymnasiesärskolan och gymnasieskolan. Skolorna gör löpande anpassningar för att öka tryggheten utifrån det man ser behov av hos eleverna.

Kontinuerliga anpassningar sker även kring studiero. Det krävs en hög grad av flexibilitet och ”man får inte vara rädd för att göra om”, som en skola uttrycker det. Inte sällan får eleverna byta klass med

varandra. Två skolor beskriver att det är viktigt med tydliga, förutsägbara ramar för hur en lektion ska vara. Det bidrar till lugn och studiero.

Synpunkter på elevundersökningen

Skolorna tycker att förändringarna av enkäten – som bland annat inneburit att man tagit bort den 5-gradiga skalan och tillfört bildstöd – är ett steg i rätt riktning. Dock finns det enligt skolorna fortfarande behov av vissa förändringar:

- Många ord och formuleringar är för svåra att förstå; exempelvis *undervisning*, *kulturupplevelser* och *lugn och ro*. Det sistnämnda är dessutom – som nämnts – ett luddigt begrepp där eleverna kan ha helt olika uppfattningar om vad lugn och ro innebär. Det finns därför anledning att se över formuleringar och begrepp, så att eleverna förstår innebörden i frågorna.
- Vissa frågeställningar är positivt och andra negativt vinklade, vilket gör det svårt för eleverna att hänga med. Frågorna bör därför vara uppbyggda på ett liknande sätt, så att Ja alltid är positivt och Nej alltid är negativt. Annars finns risken att eleverna blir förvirrade och fortsätter att svara antingen Ja eller Nej.
- Svartalternativ som Ibland bör tas bort, då det är svårt för de flesta elever att förstå vad ibland innebär. Det räcker med svartalternativ som Ja/Nej/Vet ej.
- Årskursindelningen bör ses över och eventuellt tas bort, då särskolan inte är åldersbunden på det sättet. Elever i samma årskurs kan befina sig på helt olika nivåer intellektuellt.
- Översyn önskas kring uppdelningen av frågorna mellan det nationella och individuella programmet på gymnasiesärskolan. Vissa frågor, som ”Är du nöjd med din skola?” ställs enbart till elever på nationella programmet, men skulle även kunna riktas till elever på det individuella programmet. Dessutom är det önskvärt att kunna särskilja och jämföra de olika gymnasiesärskoleprogrammets enkätresultat.
- Det är mycket viktigt att bildstödet är tydlig utformat så att eleverna förstår symbolerna.
- Slutligen kan omfånget av frågorna behöva ses över och kortas ner, och i besvarandet av enkäten är det önskvärt att eleverna bara ser en fråga åt gången.

Slutsats

Generellt är både de grundskolor och gymnasieskolor som intervjuats positiva till att använda enkätundersökningar som ett sätt att fånga elevernas upplevelser av trygghet och studiero. Detta gäller även för den skola där majoriteten av eleverna har mycket stora funktionsnedsättningar. Flera skolor använder också egna enkäter och jämför dessa med stadens elevundersökning. Resultaten från de olika enkätundersökningarna används sedan som ett underlag i skolornas systematiska kvalitetsarbete, där de kan följa skolans utveckling över tid.

Samtidigt som enkätresultaten tas på stort allvar och används i verksamheterna, är det viktigt att understryka att de representerar en ögonblicksbild. Detta gäller visserligen för alla enkätundersökningar, men är extra viktigt att tänka på när det gäller grundskolan och gymnasieskolan. Små störningar under en elevs skoldag kan medföra att eleven svarar negativt i enkäten, även om samma elev över lag är nöjd med sin skola.

Vissa formuleringar och ord i elevenkäten är svåra att tolka för eleverna och bör därmed ses över. Till dessa hör frågan om eleverna upplever lugn och ro på lektionen. Förra årets rapport kring trygghet och studiero lyfte fram att det behöver finnas en samsyn kring detta begrepp för att det ska vara meningsfullt att följa upp i en enkätundersökning. Detta bekräftas av en skola, som menar att lugn och ro innebär olika saker för olika elever. Även andra delar i elevundersökningen bör granskas i syfte att förenkla och ge eleverna goda förutsättningar att besvara frågorna. Förvaltningen avser att se över enkäten för grundskolan och gymnasieskolan inför elevundersökningen år 2024.

Slutligen ett viktigt medskick kring jämförbarhet och analys av elevenkäten: eftersom såväl grundskolorna som gymnasieskolorna har så olika typer av elevunderlag så är det problematiskt att jämföra resultat mellan olika skolor eller att analysera resultaten på stadsövergripande nivå. Därmed bör elevundersökningen främst ses som ett verktyg för grundskolan och gymnasieskolan i skolans systematiska kvalitetsarbete, snarare än ett sätt för utbildningsförvaltningen att aggregerat följa upp trygghet och studiero i dessa verksamheter.